

ÖLÜMÜNÜ SEZEN ŞAİRİN SESİ: KIBRISLI ŞEHİT SÜLEYMAN ULUÇAMGİL

The Voice of Poet Sensing His Own Death: Cypriot Martyr; Suleyman
Ulucamgil

Can ŞEN*

Özet: Bu makalede Kıbrıs Türk şiirinin önemli isimlerinden birisi olan Süleyman Uluçamgil'in şiirlerinden yola çıkarak kendi ölümünü nasıl sezdiği incelenecektir. 1964 yılında henüz 20 yaşındayken şehit düşen Süleyman Uluçamgil'in bazı şiirlerinde bir şair önsezisi olarak ölümün izleri görülmektedir. 20 yaşında şehit düşmesine rağmen Kıbrıs Türk şiirinde önemli bir yeri olan Uluçamgil'in şiirlerine ölümün nasıl yansıdığı makalede ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Süleyman Uluçamgil, Kıbrıs Türk şiiri, ölüm, şehit

Abstract: Departing from his poems, this article investigates how Suleyman Ulucamgil, one of the most important figures of Turkish Cypriot poetry, anticipated his own approaching death. Suleyman Ulucamgil was martyred in 1964 at the age of 20 years old. Death as a poet's intuition has a significant place in his some poems. Despite his early death, Ulucamgil is regarded as one of the most important poets in Turkish Cypriot poetry. How his poems reflect death will be analyzed in this article.

Key words: Suleyman Ulucamgil, Turkish Cypriot poetry, death, martyr

Giriş:

Süleyman Uluçamgil, 28 Mart 1944'te Girne'nin Dağyolu köyünde dünyaya gelmiştir. Liseyi Lefkoşa'da okuyan Uluçamgil, üniversite eğitimine İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde başlamıştır. Üniversite eğitimi devam ederken Kıbrıs'ta Rum terör örgütü EOKA'nın şiddet olaylarını arttırması üzerine, Türkiye'de okuyan pek çok Kıbrıslı genç gibi eğitimini yarıda bırakarak Kıbrıs'a dönmüş ve Erenköy savunmasına katılmıştır. Burada 21 Temmuz 1964 günü, henüz 20 yaşında iken bir Rum tuzağı ile hayatını kaybetmiştir (Atun, 2010: 110; Deliceirmak, 1998: XI).

* Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı doktora öğrencisi

Uluçamgil, lise öğrencisi olduğu 1960'lı yıllarda yoğun olarak şiir yazmış, İstanbul'da ve şehit düşünce kadar vatan savunmasında iken de yazmaya devam etmiştir (Deliceirmak, 1998: XI). Eserlerini 1960'lı yıllarda vermiş olması dolayısıyla Uluçamgil, "Ulusal Direniş Dönemi (1960-1974)" şairlerindedir (Atun, 2010: 7). Bu dönemde Rum terör örgütü EOKA Türklere karşı terör eylemlerini artırır (Alasya, 1992: 53-78) ve dolayısıyla edebiyatta da vatan, millet, bağımsızlık, mücadele, bayrak sevgisi, Türkiye (anavatan) özlemi, Atatürk sevgisi gibi konular yoğun olarak işlenir; Süleyman Uluçamgil de bu konuları şiirlerine taşır. Uluçamgil, ayrıca doğa, ölüm, aşk temalarına da şiirlerinde yer vermiştir. (Yeniasır, 2009: 2288-2289; Şen, 2012: 355).

Süleyman Uluçamgil, genç yaşında şehit düşmesine rağmen arkasında bıraktığı şiirleriyle Kıbrıs Türk edebiyatının önemli şairlerinden birisi olmuştur: "*Süleyman Uluçamgil, hain bir patlama sonucunda ölümle çok genç yaşta buluşmuştur. Henüz yirmili yaşların baharında olan bu genç şair, kısa süren yaşamında yurtseverliğe ve hürriyete dair ölümsüz eserler ortaya koymuştur. (...)*" (Yeniasır, 2009: 2289). Uluçamgil, lirik bir his dünyasına sahip olmasına rağmen dönemin şartlarından dolayı sosyal konulara daha çok ağırlık vermiş ve hamasi yönü ağır basan şiirler kaleme almıştır. Onun lirik yönü özellikle aşk ve doğa şiirlerinde belirgindir. Garip akımından etkilenerek serbest tarzda şiirler yazan Uluçamgil'in aşk ve doğa şiirlerinde Garip akımının etkisi daha çok göze çarpar (Şen, 2012: 356). Onu bu konulardan ziyade sosyal temalara yönelten Kıbrıs Türk'ünün içinde bulunduğu zorlu şartlardır.¹ Uluçamgil'in şiirleri ve yarım kalan diğer eserlerini derleyerek kitap halinde okuyucuya ulaştıran yakın arkadaşı Orbay Deliceirmak, Gülgün Serdar'ın sunduğu bir televizyon programında bu konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir: "(...) *Süleyman'ın şiiri, bir varoluş kavgası şiiridir. Çünkü biliyordu ki; toplum varolmadan şiir varolmazdı. Önce halk varolacaktı ki sanat da olabilsin, şiir olabilsin, coşku olabilsin. (...)*" (Serdar, 2000: 63).

Uluçamgil, Kıbrıs Türk'ünün varoluş kavgasını şiirleştirirken bir propaganda şiiri kuruluşuna ve yapmacılığına düşmez. Çünkü o, inandığı bu varoluş kavgasını bütün samimiyetiyle mısralara dökmüştür. Şiirde samimiyet konusunda M. Kaya Bilgegil'in düşünceleri Süleyman Uluçamgil'in şiiri için de geçerlidir: "*Eğer şair, bağlı bulunduğu cemiyetin arzu ve ihtiyaçlarını ifade etmek arzusunu bizzat nefsinde duymuşsa, şüphesiz ki, eser samimi olacaktır. (...) Bir eserin yaşayabilmesinde samimiyetin inkar edilemez bir rolü olduğu da malumdur.*" (Bilgegil, 2009: 44). Süleyman Uluçamgil de bu satırlarda tarif edildiği gibi içinde yaşadığı toplumun

¹ Uluçamgil'in şiir dünyasının oluşumunda Kıbrıs Türk'ünün içinde bulunduğu durumun yönlendirici olması edebiyat tarihçisi Hippolyte Taine'in görüşünü desteklemektedir. Taine, sanat eserinin oluşumunda sanatçının içinde bulunduğu fiziksel ortamın, toplum yaşantısının ve tarihsel olayların belirleyici olduğunu savunmaktadır (Genç, 2007: 223-224). Eğer o dönemki toplumsal olaylar meydana gelmeseydi Taine'in görüşüne göre Uluçamgil'in şiiri farklı bir mecrada gelişebilirdi, ki onun toplumsal şiirlerine nazaran az da olsa aşk ve doğa şiirleri yazması bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. Makalemizde üzerinde durduğumuz "Ölüm" şiirinde Uluçamgil bu düşünceyi destekler şekilde "Oysa ki dökülen yapraklara şiir yazmaktı / Düşündüğüm" demektedir.

acılarını ve mücadelesini şiirinde anlatmayı bir borç olarak hissetmiş ve şiirini Kıbrıs Türk'ünün mücadelesine adanmıştır. Onun bu özelliği 20 yaşında dünyadan ayrılmasına rağmen kendisini Kıbrıs Türk şiirinin önemli isimlerinden birisi yapmıştır.

2- Ölümünü sezen şair:

Şiirinin özelliklerine yukarıda genel olarak değindiğimiz Süleyman Uluçamgil, genç yaşta hayata veda edeceğini hissetmiş ve inceleyeceğimiz dört şiirine bu hissi yansımıştır. Uluçamgil'in bu şiirleri “Ölüm”, “Ölümü Düşünmek”, “Hiçbir Şey” ve “Şehit Söyleyişi”dir. Sırayla bu dört şiiri inceleyeceğiz. Uluçamgil'in “Ölüm” şiiri şu şekildedir:

“Alışmıştım Kasım sabahlarının rutubetine
Safahane çarşısının küflü kitaplarını
Yadırgamıyordum artık
Nerden çıkageldi bilmem
Oysa ki dökülen yapraklara şiir yazmaktı
Düşündüğüm
Durup dururken simitçi çılgılığı gibi
Aklıma geldi ölüm

Ölüm,
Daha on dokuz yaşındayım
Sihhatim de fena değil
Ve senden yüzde doksan beş korkmuyorum
Ama niçin düşünüyorum seni
Niçin saygı duyuyorum sana
Ey geleceğini bildiğim yaman sevgili?

Durup dururken simitçi çılgılığı gibi
Aklıma geldi ölüm
Oysa ki benim Üniversite kapısında
Dökülen yapraklara şiir yazmaktı
Düşündüğüm.” (Deliceirmek, 1998: 268)

Şiirin içeriğinden Uluçamgil'in bu şiirini İstanbul'da üniversite okurken yazdığı anlaşılmaktadır. 19 yaşındadır, İstanbul'da Hukuk okumaktadır ve şiirin kasım ayında yazıldığı göz önünde bulundurulursa bir yıldan az bir zaman sonra şehit düşeceğini bilmemektedir. Lâkin bir şair önsezisi ile ölüm aklıma gelivermiştir. Şair, bunun bir anda oluverdiğini simitçi çılgılığına benzeterek imgeleştirmiştir. Simitçinin

simitlerini satmak için bağırması nasıl sessizliği bozuyorsa Uluçamgil'in aklına geliveren ölüm düşüncesi de onun zihnini allak etmiştir. Daha 19 yaşında ve sağlıklı olmasına, ölümden gençliğin verdiği bir özgüvenle korkmamasına rağmen ölüm düşüncesi bir anda zihnine takılıvermiştir. Oysa ki, şair bir ölüm şiiri yazmayı değil, aylardan kasım olması dolayısıyla yaprakların dökülüşünü tasvir eden bir sonbahar şiiri yazmayı istemektedir. Bir anda gelen ölüm düşüncesi ona bu mısraları yazdırmıştır. Bu şiir, Süleyman Uluçamgil'in şiirinin mecrasının nasıl belirlendiğini dolaylı da olsa bizlere göstermektedir. Uluçamgil, aslında dökülen yapraklara şiir yazmak istediği gibi genel olarak da kendisine lirik ve romantik bir şiir dünyası oluşturmak istemiş, fakat Kıbrıs Türk'ünün içinde bulunduğu zor durum onu bir mücadele şiiri yazmaya yöneltmiştir. Şiir külliyyatının bir kısmını oluşturan aşk ve doğa şiirleri onun yazma özlemi duyduğu konuların yansımasıdır. Uluçamgil, şiir külliyyatının büyük bir kısmını Kıbrıs Türk'ünün varlığını koruma mücadelesine adanmıştır.

Uluçamgil'in üzerinde duracağımız ikinci şiiri "Ölümü Düşünmek"²:

"Bir gün ben de öleceğim
İki taş dikecek sağlar, mezarıma
İki taş
Ellerimdeki iki orta parmağım gibi

Bir gün ben de öleceğim
Aynen bu günkü gibi Tanrıya inanarak
Yüreğimdeki şiirlerim
Ve sırtımdaki elbiselerim
Beni yüzüstü bıraktıktan sonra
İnsanların katında
Bir mezarım olacak.

Bir gün ben de öleceğim
Bir mezarım olacak
Mezarlar arasında
Dolayısıyla kimse görmeyecek
Sigara içtiğimi

² Uluçamgil, bu şiirinin başına İngilizce "an ordinary exam passed by credit" ifadesini epigraf olarak koymuştur. Bu ifade Türkçeye "kredi ile geçilen sıradan bir sınav" şeklinde çevrilebilir. Bu ifadeden Uluçamgil'in hayatını pek başarılı geçmeyen bir sınava benzettiği yorumu yapılabilir. İfadenin Türkçe çevirisinde ve yorumlanmasında fikrini paylaşan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Atalay Gündüz'e teşekkür ederim.

Bir gün ben de öleceğim
Mezarıma çiçek getirecekler bazan
Bazan da fatiha okuyacaklar
Hiç kimse sigara getirmeyecek.

Bir gün mezarlık dolacak
Son bir mezarla
Adına eski mezarlık diyecekler.
Ve bir gün mezarlıkta
İnşaata başlanacak
Belki bir okul belki bir hastane
Mezarım yıkılacak.

Bir gün mezarlık unutulacak
Yazın işte bu söylediklerimi duvara
Oradan geçen insanların içinde
Ölümü düşünenler bulunacak.” (Deliceirmek, 1998: 269-270)

Şiirin adı, bu şiiri incelediğimiz bir önceki şiire bağlamaktadır. Büyük ihtimalle bu şiir, “Ölüm” şiiriyle aynı günlerde kaleme alınmıştır. Bu şiirdeki ölüm düşüncesi, bir önceki şiirde şairin aklına simitçi çılgılığı gibi düşüveren düşünce ile aynıdır. Şair, bu şiirinde ölümünden sonrasını düşünmektedir. Şiirde tekrar edilen “*Bir gün ben de öleceğim*” mısraı bir leitmotif olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mısra ile şair, kendi ölümünü vurgulamak istemektedir. Şairin de ölen her insan gibi bir mezarı olacaktır. Şiirlerinden, elbiselerinden, dostlarından ayrılarak mezarında yalnız kalacaktır. Şiirde birkaç kez tekrar edilen sigara motifi şairin sigara tiryakiliğini vurgulamaktadır. Ölünce sigara içemeyecek olması şairi üzüyor gibidir. “*Aynen bu günkü gibi Tanrıya inanarak*” mısraı şairin inançlı bir birey olduğunu göstermektedir. Şairin ölümünden ziyade en çok üzüldüğü husus bir gün defnedildiği mezarlığın dolmasıyla eskিয়েceği ve mezarının bir okul ya da hastane yapımı için yıkılacağıdır. Kendisinden dünyaya son kalan şey olan kabrinin de yok olacağı şairi üzmemekte ve düşündürmektedir. İşte bu noktada şiirin ölümsüzlüğü devreye girmektedir. Şair, son kıtada bu şiiri bir vasiyet gibi bize bırakmaktadır. Kendisi ölse de, mezarı yıkılsa da şiirleri dünya durdukça duracaktır. Kendisi nasıl ölümü düşündüyse bir gün gelecek, onun gibi ölümü düşünenler olacak ve şair mısralarıyla yad edilecektir.

Uluçamgil’in ele alacağımız üçüncü şiiri “Hiçbir Şey” şu şekildedir:

“Girdim bir mezarın içine
Yalancıkdan
Toprak vardı yanlarda
Toprağın üzerinde yatıyordum

Yattığım yer halis bıçkın taşı
Taptaze kerpe
Yanlara dayayınca ellerimi
Toprak girdi gözüme
Üstte hiçbir şey göremedim
Daha sonrası öldükten sonra
Ne göreceğimi
Kestiremedim.” (Deliceirmek, 1998: 271)

Bu şiir, bize Uluçamgil’de ölüm düşüncesinin kesafet kazandığını göstermektedir. Uluçamgil’in gerçekten boş bir mezara girip girmediğini, şiirde anlatılanın gerçek mi, şair muhayyilesine ait bir hayal mi olduğunu bilmiyoruz. Şiirde anlatılanlar hayalî bile olsa, ölüm düşüncesi Uluçamgil’e kendisini mezarda hayal ettirecek kadar şiddetlenmiştir. Artık o, ölümden sonrasını, mezardaki hâlini düşünmektedir. Bu şiirinde şairi meraklandıran ise öldükten sonra ne göreceği, kendisini nelerin beklediğidir. Dünyadaki somut âlemden ölerək ayrılacak olan birey ölümden sonrasını tahayyül edememektedir. Farklı bir âleme geçecek olan ruh, nelerle karşılaşacaktır? Şairi düşündüren husus budur. Uluçamgil’in ölümü bu kadar düşünmesi bizce şaire ait bir önsezidir. O, bir şekilde, yaklaşan ölümünü, şehadetini hissetmektedir. Son olarak inceleyeceğimiz “Şehit Söyleyişi” bu görüşümüzü kuvvetlendirmektedir:

“Sana
Tanrılar kadar insan diyeceğim
Yurt sevgisi.

Suluk soluğa seni
Sevişti anam babam
Kopup geldiğinde ağlayaraktan
Adımı duvara yazdılar
Doğdu dediler.

Büyüdüm
Rüzgârın esti, gözlerime kaçtı toprağın
Yetildikçe.

Bir özgürlük yaptım kendimden
Kentlerimin acı katran sokaklarına serptim
Gülerekten.

Adımı taşına yazdılar
Öldü dediler.” (Deliceirmek, 1998: 272)

Şiirin adının “Şehit Söyleyişi” olması çok mânidârdır. Uluçamgil, bu şiirini bir şehidin ağzından yazmıştır. Bu şehit, aslında Süleyman Uluçamgil’dir. Şairin bu şiirini İstanbul’daki eğitimini yarıda bırakarak vatanını korumak üzere Kıbrıs’a döndüğünde yazmış olması muhtemeldir. Bulunduğu mücadele ortamında Kıbrıslı Türkler şehit olmaktadır. Büyük ihtimalle vatanını korumak için şehit olanlar Uluçamgil’i duygulandırmış ve bu şiir ortaya çıkmıştır. Uluçamgil’in şiirini bir şehidin ağzından yazması ve kendisinin de vatan uğruna şehit düşmesi şairin şehadetini sezdiği şeklindeki düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.

Şiirin ilk üç bendi, şairin vatan sevgisinin mısralara yansımadır. O, doğduğu, büyüdüğü vatanına derin bir sevgi ile bağlıdır. “*Bir özgürlük yaptım kendimden / Kentlerimin acı katran sokaklarına serptim / Gülerekten.*” mısraları ise şairin vatanının özgürlüğü için kendi canını nasıl feda ettiğini göstermektedir. Vatanın özgürlüğü, milletin hürriyeti için şehit düşmek gerekmektedir. Uluçamgil’in “27-28 Ocak 1958” şiirinde de bu düşünce “*Hürriyet bunu gerektiriyordu*” (Deliceirmak, 1998: 93) mısraıyla karşımıza çıkmaktadır (Şen, 2012: 361).

Şiirin son beyti de şairin vatanına bağlılığını vurgulamaktadır. Şehidin adının yazıldığı mezar taşı vatanın bir parçasıdır. Her ne kadar şiirin geneline hüznün duygusu hâkim ise de vatanı uğruna canından geçen şehit, bu uğurda öldüğü ve vatanına defnedildiği için üzgün değildir.

Bu noktada son olarak Uluçamgil’in yakın arkadaşı Orbay Deliceirmak’ın sözlerini aktarmak istiyoruz:

“Bugün Lefke Şehitliği’nde yatmakta olan Süleyman Uluçamgil, İstanbul’da okurken yazdığı bir aşk şiirinde Lefke’nin portakal kokusunu duyumsar, şöyle der:

‘Öp Akdeniz’i, öp
Dikenli bir portakal ağacından Lefke’nin
Bir portakal getir bana
Soyuver küçük ellerinle
Tırnaklarının arasında bulayım kokusunu
Bul bana, getir bana sevgilim’

Yaşarken mezarının coğrafyasını sezinleyen şair, bugün o portakal çiçekleri cennetinde yatmaktadır ve 20 yaşında büyük bir şair olarak edebiyatımızda yaşamaktadır.” (Serdar, 2000: 70-71)

Sonuç:

İncelediğimiz dört şiirinde görüldüğü üzere Süleyman Uluçamgil ölümünü, şehadetini hissetmiştir. Bu önsezinin hayatının son günlerinde onu nasıl etkilediğini bilemiyoruz. Bizlere ondan miras kalan şiirleri, İstanbul’da bulunduğu günlerde ölüm düşüncesinin kendisini etkilemeye başladığını göstermektedir. Şair, adeta yakın bir zamanda öleceğini, şehit düşeceğini hissetmektedir. Bu düşüncenin kendisinde oluşmasında Kıbrıslı Türklerin Rumlar tarafından şehit edilmesinin etkili olduğu kesin olmakla beraber şairlere has bir önsezinin de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu önsezinin mısralara yansımaları olan incelediğimiz dört şiir, şairin psikolojisini göstermesi bakımından önemlidir. Bu dört şiirden yola çıkarak Uluçamgil’in genç yaşta dünyadan ayrılacak olmanın verdiği bir tedirginlik hissi duyduğunu söyleyebiliriz. “Şehit Söyleyişi” şiirinde ise şairin vatani için şehit düşeceğini hissetmenin verdiği bir teslimiyet içerisinde bulunduğunu söyleyebiliriz.

Uluçamgil, lirik bir his dünyasına sahip olmasına rağmen şiirinin Kıbrıs Türk’ünün mücadelesine adanmış, gerektiğinde bu mücadele uğrunda şehit düşmüştür. Bu özellikleri, onu Kıbrıs Türk edebiyatının anıt şairlerinden birisi yapmaktadır.

KAYNAKLAR

- ALASYA, H. Fikret. (1992). *Kıbrıs ve Rum-Yunan Emelleri*, KKTC: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları
- ATUN, Suna. (2010). *Kıbrıs Türk Edebiyatı*, Gazimağusa: Samtay Vakfı Yayınları
- BİLGEGİL, M. Kaya. (2009). *Cehennem Meyvası*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi
- DELİCEİRMAK, Orbay. (1998). *Süleyman Uluçamgil – Bütün Eserleri*, KKTC: KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları
- GENÇ, İlhan. (2007). *Edebiyat Bilimi*, İzmir: kendi yayını
- SERDAR, Gülgün. (2000). *Şairlerimiz Şiirlerimiz, Geçmişten Günümüze Kıbrıs Türk Şiiri*, Lefkoşa: kendi yayını
- ŞEN, Can. (2012). “Kıbrıs’ta Yaşanan Olaylar Bağlamında Süleyman Uluçamgil’in ‘27-28 Ocak 1958’ Şiirinin İncelenmesi”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 10, sayı: 2, Ekim 2012, s. 354-362
- YENİASIR, Mustafa. (2009). “Süleyman Uluçamgil’in Kıbrıs Türk Şiirindeki Yeri”, *Turkish Studies*, Volume: 4/3, Spring 2009, s. 2286-2299